

Αν υπάρχει ένας σύγχρονος έλληναρχιτέκτων που είναι ευρέως γνωστός και εκτός ορίων της επικρατείας, ο αρχιτέκτων αυτός είναι ο Αλέξανδρος Ν. Τομπάζης.

Είναι ο μόνος που, έχοντας αφήσει το σχεδιαστικό του ίχνος σε πολλές χώρες, μπορεί δικαίως να θεωρηθεί ένας καλώς νοούμενος κοσμοπολίτης (ένας σύγχρονος weltbürger), που εκπροσωπεί επιτυχώς την πατρίδα μας στη διεθνή αρχιτεκτονική σκηνή.

Με την ιδιαίτερη, παγκοσμίως πρωτοποριακή, αναζήτησή του στην περιοχή της λεγομένης βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής, με έργα που έχουν κατά καιρούς σηματοδοτήσει την ιστορία της, με διαλέξεις σε διεθνείς αρχιτεκτονικές σχολές και εκδόσεις υψηλής ποιότητας για το έργο του, ο Α.Ν. Τομπάζης θα μπορούσε άνετα, αν δεν ζούσε και δεν ανέπτυξε τη σχεδιαστική του δραστηριότητα κυρίως στην περιφερειακή μας χώρα (η οποία, μεταξύ άλλων, ούτε που το σκέφτεται να στηρίξει πολιτικά/πολιτιστικά τους αρχιτέκτονές της στον διεθνή ανταγωνισμό), να είχε ήδη κάποιο διεθνές βραβείο, σημαντικότερο από τα πολλά που έχει ήδη στη συλλογή του (λ.χ.: Μις φαν ντερ Ρόε, Πρίτσκερ, κλπ).

Εκπρόσωπος μιας αυθεντικής αστικής τάξης ο Τομπάζης, με τη βαθιά γενική παιδεία του και τη σεμνότητα που ταιριάζει στους πραγματικά σημαντικούς, αποτελεί παράδειγμα για τις νεότερες γενιές, υπενθυμίζοντας ταυτόχρονα μία μεγάλη (όσο και κατά βάθος πικρή) αλήθεια: Μας αρέσει ή όχι, η βιωματική πλευρά της διαμόρφωσης του χαρακτήρα ενός ατόμου, είναι καθοριστική για την ολοκλήρωση της προσωπικότητάς του. Στην αρχιτεκτονική, αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο και ασφαλώς η έλλειψη ουσιαστικής αστικής παιδείας δεν μπορεί να αντικατασταθεί εύκολα από οποιαδήποτε οικονομική ευμάρεια.

Το πρόσφατο βιβλίο τού Τομπάζη, με τον φαινομενικά «υπερρεαλιστικό» τίτλο «Η όμορφη καμηλοπάρδαλη...» (Εκδόσεις Πατάκη, 2009) αποτελεί αληθινή *κατάθεση ψυχής* που, αν και υφολογικά διαφορετικό από την «Επιστημονική Αυτοβιογραφία» τού Αλντο Ρόσι, μας βοηθά εξ ίσου καλά να εμβαθύνουμε στο έργο και να κατανοήσουμε την ιδιαίτερη, όμως καθόλου ιδιότροπη, ποιητική τού Έλληνα αρχιτέκτονα. Ο τίτλος του βιβλίου ανακαλεί στη μνήμη μία γνωστή, για τους αρχιτεκτονικά υποψιασμένους αναγνώστες, προτροπή τού Μις, που έλεγε ότι πρέπει να πατάμε και με τα δύο πόδια στερεά στη γή, ενώ ταυτόχρονα να προσπαθούμε με τα χέρια να αγγίξουμε τα σύννεφα.

Εξακολουθώ να πιστεύω ακράδαντα στον ορθολογικό χαρακτήρα τού αρχιτεκτονικού σχεδιασμού ως σύνθετης νοητικής διαδικασίας. Ωστόσο δεν λησμονώ αυτό που τόνιζε σε κάθε ευκαιρία ο προαναφερθείς Ιταλός δάσκαλος, δηλαδή τη μεγάλη κρισιμότητα ενός αναντικατάστατου στοιχείου, όπως το υποκειμενικό, μέσα από το οποίο φιλτράρονται εντέλει όλα τα δεδομένα μιας αντικειμενικής σχεδιαστικής ανάλυσης. Καθίσταται λοιπόν προφανές το πόσο είναι σημαντική η διαμόρφωσή του -μέσα από τη θεωρητική προετοιμασία, την πρακτική εμπειρία αλλά και την (συχνά παρεξηγημένη) αυτοβιογραφία- και πόσο είναι χρήσιμη η καταγραφή του σε ένα βιβλίο.

Μέσα από την εκδίπλωση μιας ρέουσας και συναρπαστικής αφήγησης, ο Τομπάζης μάς περιφέρει κυριολεκτικώς ανά τον κόσμο, εξομολογούμενος ακόμη και πολύ προσωπικές, τραυματικές εμπειρίες, δίνοντας μεγάλο βάρος (όχι τυχαία, νομίζω) στο ζήτημα της καταγωγής. Παράδειγμα: η δικαιολογημένα υπερήφανη, δίχως όμως κομπορρημοσύνη, συνοπτική παράθεση του σημαντικού για τη διαμόρφωσή του γενεαλογικού δέντρου.

Εν συνεχεία η διήγηση σκιαγραφεί μία μεγάλη πορεία προς την αρχιτεκτονική, περιγράφοντας τις κυριότερες αρχιτεκτονικές μελέτες και αναφέροντας τα «γιατί» και τα «πώς» της σύλληψης και της υλοποίησής τους. Και εδώ έγκειται, πιστεύω, η μεγάλη σημασία αυτού του βιβλίου που, όπως έλεγα παραπάνω, μας επιτρέπει να κατανοήσουμε τις επιλογές τού αρχιτέκτονα. Και να συμφωνήσουμε ή να διαφωνήσουμε με αυτές.

Η ποιητική γραφή τού Αλέξανδρου Τομπάζη δεν είναι ούτε μονοσήμαντη ούτε γραμμική, έχοντας γνωρίσει, τολμώ να πω, ακόμη και σκαμπανεβάσματα. Εξ άλλου, ο ίδιος ο αρχιτέκτων έχει με ειλικρίνεια τοποθετηθεί επί του θέματος. Ωστόσο, ανεξάρτητα από τις κατά καιρούς υφολογικές διαφοροποιήσεις, υπάρχει ένα «κόκκινο νήμα» που συνδέει αυτές τις σημαντικές και κρίσιμες εμπειρίες, καθιστώντας αναγνωρίσιμο το έργο του, πεμπτούσια του οποίου είναι η μεγάλη πεποίθηση στην ανάγκη ανανέωσης και εκσυγχρονισμού τού μοντερνιστικού λεξιλογίου, μέσω και της βιοκλιματικής αναζήτησης.

Ένα από τα πλέον ενδιαφέροντα πρόσφατα έργα του είναι η μελέτη για το νέο αρχαιολογικό μουσείο της Βεργίνας: ένα κομβικό και προφανώς απαραίτητο έργο που είχα την ευκαιρία να μελετήσω αναλυτικά. Μετά από πολύχρονες καθυστερήσεις επιτέλους, απ'ότι γνωρίζω, εκκινά η υλοποίησή του.

Εύχομαι στον Αλέξανδρο Τομπάζη να εγκαινιάσει σύντομα το κτίριο-κόσμημα που σχεδίασε για να στεγασθούν τα οικουμενικής αξίας ιστορικά τεκμήρια της Μακεδονίας.

Κ.Γ. ΠΑΤΕΣΤΟΣ